

Lagutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av föräldraskapslagen och till lagar som har samband med den

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av föräldraskapslagen och till lagar som har samband med den (RP 33/2023 rd): Ärendet har remitterats till lagutskottet för betänkande.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- specialsakkunnig Mari Kaipomäki, justitieministeriet
- lagstiftningsråd Salla Silvola, justitieministeriet
- biträdande avdelningschef, tingsdomare Juho Heiskala, Östra Nylands tingsrätt
- offentligt rättsbiträde Lotta Majoniemi, Sydöstra Finlands rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt
- specialsakkunnig Marika Tammilahti, Migrationsverket
- ledande sakkunnig Heidi Keskinen, Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata
- markanvändningschef Harri Palo, Kyrkostyrelsen
- ledande expert Marjo Avela, Institutet för hälsa och välfärd (THL)
- ledande barnatillsyningsman Milla Syrjänen, Vanda och Kervo välfärdsområde
- ordförande Katri Hyytiä, Barnatillsyningsmän rf
- advokat Varpu Kivi, Finlands Advokatförbund.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Ålands landskapsregering
- Barnombudsmannens byrå
- Dataombudsmannens byrå
- Centralförbundet för Barnskydd rf
- Monika-Naiset liitto ry
- Nätverket för familjers diversitet
- Flyktingrådgivningen rf
- Religionernas samarbete i Finland - RESA-forumet rf
- professor (emeritus) Markku Helin.

Betänkande LaUB 5/2023 rd

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår ändringar i föräldraskapslagen, lagen om rättsgenetisk faderskapsundersökning, lagen om verkställighet beträffande beslut om vårdnad om barn och umgängesrätt och lagen om könsfastställelse.

Enligt propositionen ska föräldraskapslagen och lagen om rättsgenetisk faderskapsundersökning ändras så att de gör det möjligt att utreda och fastställa moderskapet för den mor som har fött barnet i en situation där det inte finns tillgång till skriftlig bevisning om moderskapet eller det inte går att få tillräcklig utredning om bevisningens tillförlitlighet. Bestämmelserna om faderskapsutredning i lagen om rättsgenetisk faderskapsundersökning utvidgas till att gälla också utredning av den mor som har fött barnet.

I propositionen föreslås det dessutom att lagen om rättsgenetisk faderskapsundersökning ändras så att domstolen i sista hand också kan bestämma att en rättsgenetisk undersökning ska utföras av en begravd avliden. Dessutom föreslås det att rubriken för lagen om rättsgenetisk faderskapsundersökning ändras så att lagens namn är lagen om rättsgenetisk föräldraskapsundersökning.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2024 och avses bli behandlad i samband med den.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2025.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Nuläget

Enligt 2 § i föräldraskapslagen konstateras moderskap på grundval av födande. Den som har fött ett barn är mor till barnet. Dessutom föreskrivs det i 5 § i föräldraskapslagen om fastställande av moderskap på grundval av samtycke till assisterad befruktning.

I de flesta fall råder det ingen oklarhet om vem som är mor till ett nyfött barn. Förhållandet mellan ett barn som fötts i Finland och den mor som fött barnet registreras automatiskt i befolkningsdatasystemet på basis av sjukhusets födelseanmälan, om modern har hemkommun i Finland.

I befolkningsdatasystemet finns det dock uppgifter om minderåriga barn vars befolkningsuppgifter inte innehåller uppgifter om den mor som har fött barnet (se RP, s. 6). Det är oftast fråga om att Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata inte har kunnat göra en anteckning om föräldraskap i befolkningsdatasystemet, eftersom den anmälda uppgiften grundar sig på en utländsk handling vars tillförlitlighet inte har kunnat verifieras eller på att det inte finns någon handling som styrker den anmälda uppgiften. I praktiken har situationerna gällt invandrarfamiljer.

Lagstiftningen innehåller för närvarande inga bestämmelser om utredning, fastställande eller upphävande av moderskapet för den mor som fött barnet. Eftersom skrivna bestämmelser om detta saknas har domstolarna i enskilda fall beslutat att tillämpa faderskapslagen och lagen om rätts-

Betänkande LaUB 5/2023 rd

genetisk faderskapsundersökning i tillämpliga delar. Också moderskapslagen har tillämpats (se RP, s. 10).

De föreslagna ändringarna

Regeringen föreslår att det till föräldraskapslagen fogas bestämmelser som möjliggör utredande och fastställande av moderskap för den mor som har fött barnet i en situation där det inte går att få skriftliga bevis på moderskapet eller tillräcklig utredning om handlingarnas tillförlitlighet. Målet är att främja barnets rätt att känna sina föräldrar samt att göra det möjligt att utreda familjeförhållanden och registrera uppgifter om familjeförhållanden i befolkningsdatasystemet också i sådana fall (se RP, s. 24). Moderskapet för den mor som har fött barnet utreds enligt propositionen av en barnatillsyningsman och det fastställs av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata. Dessutom föreslås det införas bestämmelser i föräldraskapslagen om hur moderskapet för den mor som har fött barnet kan fastställas och upphävas i domstol. Det föreslås också ändringar i lagen om rättsgenetisk faderskapsundersökning bland annat för att möjliggöra rättsgenetisk undersökning i syfte att utreda moderskapet för den mor som har fött barnet.

Lagutskottet har redan tidigare i olika sammanhang fäst uppmärksamhet vid utredningen av behovet av bestämmelser om föräldraskap för den mor som har fött barnet. Detta skedde senast i samband med behandlingen av regeringens proposition med förslag till föräldraskapslag (RP 132/2021 rd). Då konstaterade utskottet att justitieministeriet har inlett en bedömning av lagstiftningsbehoven i anknytning till moderns föräldraskap. Utskottet ansåg att det var viktigt att man utifrån utredningarna bedömer vilka åtgärder som behöver vidtas för att tillgodose jämlikheten för familjer av olika typ och barnets bästa (LaUB 9/2022 rd). Vidare ansåg lagutskottet vid behandlingen av medborgarinitiativet om moderskapslagen att det är nödvändigt att bedöma om rättsgenetiska undersökningar kan utsträckas också till moderskapsfrågor när lagen om rättsgenetisk faderskapsundersökning ses över (se LaUB 1/2018 rd, s. 10).

Lagutskottet anser att det med tanke på barnets bästa och likabehandlingen av familjerna är motiverat och nödvändigt att moderskapet kan utredas och fastställas i situationer där moderskapet för den mor som har fött barnet är oklar på grund av brister i dokumentationen. Anteckningen om föräldraskap i befolkningsdatasystemet är av betydelse för familjen och barnet, eftersom den bland annat inverkar på registreringen av barnets vårdnadshavare och därmed på möjligheten att uträtta ärenden på barnets vägnar samt på barnets rätt att få underhåll och arv. Också det nuvarande förfarandet för fastställande av moderskap för den mor som har fött barnet är komplicerat, osäkert och sysselsätter flera myndigheter (se RP, s. 10). Det är också därför motiverat att förbättra rättsläget.

Det föreslås att bestämmelserna i föräldraskapslagen om utredning, fastställande och upphävande av moderskap för den mor som har fött barnet ska vara så likadana som möjligt som bestämmelserna om utredning, fastställande och upphävande av faderskap. Utskottet välkomnar denna lösning med tanke på konsekvensen och tydligheten samt likabehandlingen av föräldrarna.

Sammantaget anser lagutskottet att propositionen är välkommen. Utskottet tillstyrker lagförslagen, men med följande kommentarer och förslag till ändringar.

Betänkande LaUB 5/2023 rd

Utredning och fastställande av moderskap för den mor som har fött barnet

Enligt propositionen ska en barnatillsyningsman utreda föräldraskapet när denne får kännedom om att det för ett barn inte har konstaterats eller fastställts två föräldrar (6 § i lagförslag 1). Föräldraskapet fastställs vid Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, om moderskapet för den mor som har fött barnet har utretts på det sätt som avses i lagen och det inte finns anledning att misstänka att personen inte är mor till barnet (29 § 1 mom. 3 punkten i lagförslag 1.) Om föräldraskapsutredningen och den rättsgenetiska föräldraskapsundersökningen visar föräldraskapet och tilläggsutredning inte skäligen kan fås, kan föräldraskapet fastställas även när de handlingar som utvisar de blivande föräldrarnas identitet och familjeband är bristfälliga (29 § 2 mom. i lagförslag 1).

Sakkunniga har fäst uppmärksamhet vid inledandet av utredningen av moderskapet för den mor som har fött barnet samt vid behörighetsfördelningen mellan barnatillsyningsmannen och Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata i de föreslagna bestämmelserna. Det har bland annat framförts att preciseringar behövs i barnatillsyningsmännens rätt att få information om de barn för vilka det inte har fastställts moderskap och för vilka moderskapet således behöver utredas samt i bedömningen av vad som inte är skäligt enligt 29 § 2 mom. i föräldraskapslagen.

Syftet med propositionen är att utvidga de gällande bestämmelserna i föräldraskapslagen till att gälla också utredning och fastställande av moderskap för den mor som har fött barnet så att de så långt som möjligt motsvarar de nuvarande principerna för utredning och fastställande av faderskap. I denna fråga har utskottet inget att anmärka på att barnatillsyningsmannen inleder en utredning av moderskapet för den mor som har fött barnet på motsvarande sätt som en utredning av faderskap.

Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata är för närvarande skyldig att göra en anmälan till barnatillsyningsmannen om sådana barn födda i Finland för vilka ingen far har fastställts (1 § i SRF 804/2022). Anmälningsskyldigheten gäller dock inte barn som flyttat till Finland och för vilka ingen far har fastställts, eftersom dessa situationer inte är jämförbara med varandra. På motsvarande sätt är det inte motiverat att föreskriva att Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata är skyldig att underrätta barnatillsyningsmannen om de till Finland inflyttade barn för vilka det inte har fastställts någon moder. Det är inte heller ändamålsenligt eller nödvändigt att införa anmälningsskyldighet, eftersom det inte är förenat med några svårigheter att inhämta tilläggsutredning i alla de fall där de skriftliga bevisen är bristfälliga. En del familjer kan även själva skaffa de bevis som behövs. De föreslagna bestämmelserna gör det alltså möjligt för myndigheterna att handla i de situationer där det är nödvändigt att utreda moderskapet för den mor som har fött barnet, vilket är ändamålsenligt. I praktiken kan man uppskatta att behovet av att utreda moderskapet för den mor som har fött barnet i allmänhet kommer från familjen själv.

Huruvida en tilläggsutredning ”skäligen” kan fås för att fastställa föräldraskapet i en situation där de skriftliga bevisen är bristfälliga bedöms redan nu när faderskapet fastställs med stöd av 29 § 2 mom. i föräldraskapslagen utan att exakta bedömningskriterier har tagits in i bestämmelsen. Grunden för bedömningen av skäligheten är då en helhetsbedömning i varje enskilt fall. Utskottet anser att regleringssättet är motiverat och att det är ändamålsenligt också när det gäller att fastställa moderskapet för den mor som har fött barnet. Det skulle också vara svårt att fastställa nog-

Betänkande LaUB 5/2023 rd

grannare kriterier än de nuvarande, eftersom många faktorer inverkar på när det är skäligt att kräva en tilläggsutredning, till exempel kostnaderna och den tid som krävs för att skaffa handlingar, vilka varierar från land till land. Utskottet konstaterar dock att det är viktigt att man vid bedömningen av vad som enligt bestämmelsen inte är skäligt beaktar att lagstiftningens syfte är att möjliggöra registrering av uppgifter om familjeförhållanden i befolkningsdatasystemet.

Mot bakgrund av det som sägs ovan anser utskottet att det varken är nödvändigt eller ändamålsenligt att precisera bestämmelserna i lagförslaget i de ovannämnda frågorna. Det är dock viktigt att barnatillsyningsmännen får behövlig utbildning och vid behov också anvisningar om frågor som gäller utredande av moderskap för den mor som har fött barnet. Utskottet betonar även vikten av ett fungerande samarbete mellan barnatillsyningsmännen och Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata samt uppföljningen av hur reformen fungerar.

Vid utredning och fastställande av moderskap för den mor som har fött barnet ska man sörja för den förmodade moderns rättsskydd. Till denna del föreslås det i propositionen att den förmodade modern hörs i samband med överläggningen enligt 9 §, att hon ombeds ge sitt samtycke till provtagningen enligt 12 § 2 mom. och att hon får de uppgifter och anmälningar om rättsgenetisk undersökning som avses i 13 § till den som undersöks. Rättsskyddet är därmed tryggt på olika sätt i olika skeden av förfarandet. Utskottet anser att propositionen är ändamålsenlig till denna del.

I praktiken kan man bli tvungen att utreda moderskapet för den mor som har fött barnet också när den mor som har fött barnet befinner sig utomlands. I sådana fall kan barnatillsyningsmannen begära handräckning av utrikesministeriet (13 § i lagförslag 2). Enligt utredning till utskottet tillämpas i fortsättningen samma anvisningar om handräckning för utredande av moderskap för den mor som har fött barnet som för förmodade fäder som vistas utomlands. Utskottet anser det vara viktigt att anvisningarna uppdateras så att de också gäller utredning av moderskapet för den mor som har fött barnet.

Upphävande av moderskap för en mor som har fött barn

De bestämmelser om upphävande av moderskap för en mor som har fött barn som föreslås läggas till i föräldraskapslagen (44, 48 och 50 § i lagförslag 1) gäller endast situationer där moderskapet för den mor som har fött barnet har fastställts särskilt av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata. De gäller således inte situationer där moderskapet för den mor som har fött barnet grundar sig på att moderskapet direkt med stöd av lag konstaterats på grundval av födelsen. Enligt utredning från justitieministeriet har det i praktiken inte framkommit någon situation där det har varit behov att i sådana fall upphäva moderskapet för den mor som har fött barnet. Det finns således inget regleringsbehov som talar för att upphäva sådana konstaterade moderskap och det är därför inte nödvändigt att komplettera lagstiftningen till denna del.

Moderskap som inte grundar sig på genetiska band

Vid utredningen av moderskapet för den mor som har fött barnet kan det framkomma situationer där en rättsgenetisk föräldraskapsundersökning visar att den förmodade modern inte är barnets genetiska mor. I bakgrunden kan det till exempel finnas ett arrangemang med surrogatförlossning eller att barnet har fötts med hjälp av assisterad befruktning och donerad äggcell.

Betänkande LaUB 5/2023 rd

Utskottet konstaterar att de nya bestämmelser som föreslås i föräldraskapslagen inte lämpar sig för sådana fall. Utredningen av ärendet kan dock fortsätta på något annat sätt. Myndigheten kan till exempel i samarbete med parterna försöka utreda om det finns handlingar om assisterad befruktning på basis av vilka moderskapet för den förmodade modern kan fastställas med stöd av 5 § 1 mom. i föräldraskapslagen. I enskilda fall kan också de bestämmelser i föräldraskapslagen som hör till den internationella privaträttens område bli tillämpliga.

Utskottet betonar också att en rättsgenetisk föräldraskapsundersökning endast är ett sätt att utreda föräldraskapet. Den räcker alltså inte i sig till för att avgöra föräldraskapsfrågan, utan dessutom bör det från fall till fall bedömas om förutsättningarna för juridiskt moderskap uppfylls i övrigt (se även RP, s. 10).

Kraftträdande och uppföljning

De föreslagna ändringarna avses träda i kraft den 1 januari 2025, det vill säga cirka ett år efter det att de eventuellt har stadfästs. Utskottet anser att det är befogat att reservera tillräckligt med tid för ändringar i förordningar, informationssystem och blanketter samt för ordnande av behövlig utbildning.

Utskottet anser också att det är viktigt att följa upp hur reformen fungerar och vilka konsekvenser den har. Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata har framfört att bedömningen av antalet fall som gäller utredande av moderskap för en mor som har fött barn är förenad med betydande osäkerhet i fråga om personer som anlänt till Finland från Ukraina. Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata anser det vara möjligt att det i dessa fall inte kan anses vara skäligt att skaffa skriftliga bevis. Detta betyder att det är möjligt att betydligt fler fall än vad som bedömts vid beredningen av propositionen kommer att omfattas av förfarandet för fastställande av moderskap för den mor som har fött barnet.

Utlänningslagen

Med stöd av 65 § i utlänningslagen kan DNA-undersökningar som utreder familjeförhållanden utföras i samband med ansökningar om uppehållstillstånd. Resultaten av en DNA-analys som bestämts med stöd av bestämmelsen i fråga får dock inte användas för något annat ändamål än för utredning av familjeband som är en förutsättning för beviljande av uppehållstillstånd. Bestämmelsen bör således ses över om man vill använda sådana undersökningar också i föräldraskapsundersökningar. Enligt propositionen är en ändring av 65 § i utlänningslagen alltför omfattande i detta sammanhang, och därför bereds ändringen senare under regeringsperioden i samband med ändringarna i utlänningslagen (se s. 56). Utskottet understöder att frågan bedöms i ett senare skede.

Lagen om underhållsstöd

Utskottet riktar också uppmärksamhet på det eventuella behovet av att ändra lagen om underhållsstöd. Enligt 6 § i lagen om underhållsstöd har ett barn rätt till underhållsstöd bland annat när barnet inte har fötts under äktenskapet på det sätt som avses i 3 § 1 mom. i föräldraskapslagen och faderskapet inte har fastställts genom ett lagakraftvunnet beslut. Det är fråga om huruvida 6 § 4

Betänkande LaUB 5/2023 rd

punkten i lagen om underhållsstöd bör ändras så att bestämmelsen också gäller rätten till underhållsstöd för de barn, för vilka moderskap inte har kunnat fastställas. I sådana fall är det barn som saknar en mor med fastställt moderskap berättigat till underhållsstöd på samma sätt som ett barn vars faderskap inte har kunnat fastställas.

Behovet av att ändra lagen om underhållsstöd har inte tagits upp vid beredningen av propositionen, så frågan har inte diskuterats i detta sammanhang. Justitieministeriets och social- och hälsovårdsministeriets gemensamma bedömning är att det eventuella ändringsbehovet i frågan och sätet att genomföra ändringarna kräver en noggrannare bedömning av ärendet, varför det är ändamålsenligt att genomföra det i ett annat sammanhang, till exempel i samband med reformen av den sociala tryggheten. Lagutskottet anser att denna bedömning är motiverad.

DETALJMOTIVERING

1. Lagen om ändring av föräldraskapslagen

8§. Utredare av föräldraskap. Enligt 4 mom. i den gällande paragrafen tillämpas det som föreskrivs om välfärdsområden i de paragrafer som nämns i momentet på Åland på kommunerna i landskapet Åland. Momentet föreslås nu bli kompletterat med hänvisningar till 11 och 67 §. I övrigt föreslås inga ändringar i momentet i detta sammanhang. Bestämmelserna baserar sig således på den regleringsmodell som användes när föräldraskapslagen stiftades och som grundlagsutskottet inte såg något hinder för i det sammanhanget (se RP, s. 30, och RP 132/2021 rd samt GrUU 18/2022 rd och GrUU 26/2022 rd).

Landskapet Åland påpekade vid utskottsbehandlingen av propositionen att det i dag saknas en enhetlig regleringsmodell för uppgifter som i riket överförts på välfärdsområdena, men som på Åland ska skötas av kommunerna eller av Ålands hälso- och sjukvård (ÅHS) (uppgifter inom rikets lagstiftningsbehörighet).

Av propositionen framgår att justitieministeriet har inlett ett projekt för att ändra 30 § i självstyrelselagen för Åland i fråga om de befogenheter inom hälso- och sjukvården i landskapet som hör till rikets lagstiftningsbehörighet. Syftet med projektet är att skapa en enhetlig regleringsmodell inom ovannämnda uppgiftsområden (se RP, s. 30). Lagutskottet har mot bakgrund av det som sägs ovan ingenting att anmärka mot den regleringsmodell som föreslås i momentet.

Hänvisningen till 11 § i momentet är dock onödig, eftersom det trots det som sägs i detaljmotiveringen inte föreslås något omnämnande av välfärdsområden i 11 § i lagförslaget. Utskottet föreslår att hänvisningen stryks.

I detta sammanhang konstaterar utskottet också för tydlighetens skull att den regleringsmodell som används i momentet inte lämpar sig för lagförslag 2, eftersom handlingsskyldigheten enligt gällande lagstiftning har ålagts en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården och inte ett välfärdsområde.

Betänkande LaUB 5/2023 rd

12§. Anskaffande av genetisk utredning. Enligt 2 mom. får en rättsgenetisk undersökning som barnatillsyningsmannen beställt, precis som i dag, utföras endast med samtycke av den som avses ge ett prov. Enligt propositionen ska momentet kompletteras med en bestämmelse om provtagning hos barnatillsyningsmannen också när barnet inte är i sådan ålder eller så utvecklat att det självt kan ge sitt samtycke till provtagningen och barnet inte heller har någon vårdnadshavare eller någon annan laglig företrädare som kan ge samtycket för barnets räkning. Detta föreslås vara möjligt om inte den vars föräldraskap utredningen gäller motsätter sig detta. Syftet med den föreslagna bestämmelsen är att barnets bästa ska tillgodoses så väl som möjligt, när föräldraskapet till barnet i en enhällig situation kan utredas och fastställas så snabbt som möjligt. Utskottet ställer sig bakom den föreslagna bestämmelsen.

Vare sig i bestämmelsen eller i motiveringen till den finns det någon noggrant angiven åldersgräns för när barn själva kan ge sitt samtycke till provtagningen. Sakkunniga har dock uttryckt oro över att man med stöd av propositionsmotiven (s. 58) i praktiken börjar tillämpa en åldersgräns på 12 år, vilket innebär att barn under 12 år inte ombeds ge sitt samtycke till provtagningen. Oron hänför sig till att det i motiven hänvisas till en bestämmelse i en annan lag vars tillämpning i praktiken har visat sig innebära att åldersgränsen i fråga kategoriskt tillämpas i strid med bestämmelsens syfte.

Lagutskottet anser att det med tanke på tillgodoseendet av barnets rättigheter och barnets bästa är ytterst viktigt att det varken i bestämmelsen eller i motiveringen till den anges en bestämd åldersgräns för ett barns förmåga att ge sitt samtycke till provtagning som gäller barnet självt. Utskottet betonar därför att bestämmelsen ska tillämpas så att barnets mognad och utvecklingsnivå alltid bedöms från fall till fall. Därmed kan också ett barn som inte fyllt 12 år vara så utvecklat att han eller hon själv kan ge sitt samtycke till provtagningen.

16§. Tillfälle att erkänna föräldraskap samt väckande av talan. Lagutskottet föreslår att uttrycket ”utredande av den mor som har fött barnet” i första meningen i 4 mom. ändras till ”utredande av moderskapet för den mor som har fött barnet” för att det ska motsvara terminologin i föräldraskapslagen, där föräldraskap, moderskap och faderskap utreds.

17§. Sökande av ändring. Utskottet föreslår samma preciseringar av ordalydelsen i 2 mom. som i 16 § 4 mom. ovan.

26§. Inlämnande av handlingar till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata.

Utskottet föreslår samma preciseringar av ordalydelsen i 2 mom. som i 16 § 4 mom. ovan.

36§. Instämmande som svarande. Det föreslås att 3 mom. kompletteras med en bestämmelse om en situation där talan för fastställande både av faderskap och av moderskap för den mor som har fött barnet är anhängig i fråga om samma barn. Enligt den föreslagna bestämmelsen ska talan om fastställande av moderskap då avgöras innan ärendet om fastställande av faderskap avgörs. I propositionen motiveras detta med att om den som vid barnets födelse var gift med en man person fastställs som den mor som har fött barnet, behövs faderskapet inte fastställas separat, utan faderskapet till barnet följer av moderns äktenskap utifrån den lagstadgade presumtionen enligt 3 §

Betänkande LaUB 5/2023 rd

i föräldraskapslagen (se s. 61). En separat talan om fastställande av faderskap kan då visa sig vara onödig eller förtida.

Utskottet har mot bakgrunden av propositionsmotiven ingenting att anmärka mot den föreslagna bestämmelsen. Utskottet konstaterar dock för tydlighetens skull att avgörandet av en moderskapstalan före en faderskapstalan inte hindrar att de är anhängiga samtidigt eller att handläggningen av dem sammanförs till samma process. Även om talan som gäller faderskap och talan som gäller moderskap behandlas separat, möjliggör bestämmelserna i lagförslag 2 att samma rättsgenetiska bevis används vid behandlingen av båda fallen av talan.

47§. Parter i talan om upphävande av moderskap. Regeringen föreslår ändringar i 2 mom. Utskottet föreslår också att 1 mom. ändras så att också barnets far har ställning av part i en rättegång om upphävande av moderskap för den mor som har fött barnet. På grund av den ändring som utskottet föreslår måste också lagförslagets *ingress* ändras.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Lagutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner lagförslag 2—4 i proposition RP 33/2023 rd utan ändringar.

Riksdagen godkänner lagförslag 1 i proposition RP 33/2023 rd med ändringar. (Utskottets ändringsförslag)

Utskottets ändringsförslag

1.

Lag

om ändring av föräldraskapslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i föräldraskapslagen (775/2022) 6 § 1, 2 och 4 mom., 7 § 1 mom., 8 § 1 och 4 mom., 9 §, 10 § 2 mom., 11—13 §, 14 § 2 mom., 16 och 17 §, 23 § 2 mom., 27 §, 29 § 1 ja 2 mom., 32 § 2 mom., 33 §, 34 § 3 mom., 36 §, rubriken för 40 § och 40 § 2 mom., 42—44 §, 45 § 2 och 3 mom., 47 § 1 och 2 mom., 50 § 1 mom., 63 § 1 mom., 67 § 4 mom. och 69 § 1 mom., av dem 11 § sådan den lyder i lag 737/2023, samt

Betänkande LaUB 5/2023 rd

fogas till 23 § ett nytt 2 mom., varvid det ändrade 2 mom. blir 3 mom., till 26 § ett nytt 2 mom. och till 48 § ett nytt 4 mom. som följer:

6 §

Syftet med föräldraskapsutredning och när sådan görs

Syftet med en föräldraskapsutredning är att inhämta uppgifter till stöd för att fastställa eller bevisa att ett barn har en far eller en mor.

Barnatillsyningsmannen ska utreda föräldraskapet när denne får kännedom om ett barn under 18 år eller när en person vill erkänna sitt föräldraskap och det för barnet inte har konstaterats eller fastställts två föräldrar.

Moderskap enligt 5 § 1 mom. utreds inte om en far kan fastställas för barnet och barnatillsyningsmannen inte känner till några omständigheter med stöd av vilka någon annan än den förmodade fadern är barnets andra förälder. Faderskapet utreds inte om moderskapet till barnet har erkänts på grundval av ett i 5 § 1 mom. avsett samtycke till assisterad befruktning och barnatillsyningsmannen inte känner till några omständigheter som ger anledning att misstänka att någon annan än den som har erkänt moderskapet skulle vara barnets andra förälder.

7 §

Inledande och avskrivning av föräldraskapsutredning

En föräldraskapsutredning kan inledas redan före barnets födelse, om möjligheterna att få bevis för föräldraskapet annars skulle äventyras eller om det finns något annat särskilt skäl till detta. Det prov som behövs på barnet vid en rättsgenetisk föräldraskapsundersökning kan dock tas först efter barnets födelse.

8 §

Utredare av föräldraskap

Föräldraskapet utreds av en barnatillsyningsman i det välfärdsområde inom vars område den mor som har fött barnet har sin i lagen om hemkommun (201/1994) avsedda hemkommun. Om barnet har fyllt 15 år eller om det inte har utretts vem den mor är som har fött barnet, om den mor som har fött barnet är försvunnen eller död eller inte har hemkommun i Finland, ska föräldraskapet dock utredas av en barnatillsyningsman i det välfärdsområde inom vars område barnet har sin hemkommun eller, om barnet inte har hemkommun i Finland, av en barnatillsyningsman i det välfärdsområde inom vars område barnet vistas.

Vad som i denna paragraf och i ~~11~~19, 22, 66 och 67 § föreskrivs om välfärdsområden tillämpas på Åland på kommunerna i landskapet Åland.

Betänkande LaUB 5/2023 rd

9 §

Överläggning inför föräldraskapsutredning

När en barnatillsyningsman har fått kännedom om en omständighet som kräver att någondera av barnets föräldrar utreds, ska barnatillsyningsmannen överlägga med den mor som har fött barnet, med barnet, om det har fyllt 15 år, och, om möjligt, med den person som kan vara barnets andra förälder. Om föräldraskap utreds med stöd av 6 § 3 mom., ska också barnets andra förälder kallas till överläggningen.

Om moderskapet för den som har fött barnet eller barnets båda föräldrar utreds, kallas till överläggningen utöver barnet, om det har fyllt 15 år, om det är möjligt också de personer som är eller kan vara barnets föräldrar. Till överläggningen kan vid behov också kallas barnets vårdnadshavare eller någon annan laglig företrädare, om denne är någon annan än en person som nämns ovan.

10 §

Genomförande av överläggning och skyldighet att hålla sig till sanningen

När den som med stöd av 2 eller 3 § eller på grundval av ett erkännande enligt 19 § är eller kan vara barnets andra förälder lämnar uppgifter är personen skyldig att hålla sig till sanningen. Samma skyldighet gäller också för den som avger en utsaga om erkännande, godkänner ett erkännande eller hörs på grund av ett erkännande.

11 §

Barnatillsyningsmannens rätt att få uppgifter

På barnatillsyningsmannens rätt att få uppgifter för föräldraskapsutredningen tillämpas vad som i lagen om behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården (703/2023) föreskrivs om rätten för tjänstetillhandahållare inom socialvård att få uppgifter. Barnatillsyningsmannen har trots sekretessbestämmelserna rätt att också av arbetsgivaren till den förmodade föräldern och av en sådan utövare av inkvarteringsverksamhet som avses i lagen om inkvarterings- och förplägnadsverksamhet (308/2006) få nödvändiga uppgifter för att utreda den förmodade förälderns identitet och bosättningsort.

12 §

Anskaffande av genetisk utredning

Barnatillsyningsmannen ska i samband med föräldraskapsutredningen beställa en i 1 § i lagen om rättsgenetisk föräldraskapsundersökning (378/2005) avsedd rättsgenetisk föräldraskapsundersökning i fråga om barnet och i fråga om den person som är eller kan vara barnets förälder, om denne förmodade föräldern begär en undersökning eller om barnatillsyningsmannen i övrigt anser att en sådan behövs. Om en undersökning enligt den lagen kan förordnas att gälla någon an-

Betänkande LaUB 5/2023 rd

nan person än de som avses ovan och barnatillsyningsmannen anser att det är befogat, kan barnatillsyningsmannen beställa en undersökning i fråga om även den personen.

En rättsgenetisk föräldraskapsundersökning som barnatillsyningsmannen beställt kan göras endast med samtycke av den som avses ge ett prov. Om ett barn som på grund av sin ålder och utvecklingsnivå inte själv kan ge sitt samtycke inte har någon vårdnadshavare eller någon annan laglig företrädare som skulle kunna ge samtycket för barnets räkning, kan provet tas utan samtycke under barnatillsyningsmannens uppsikt för att föräldraskapet ska kunna utredas, om inte den vars föräldraskap utredningen gäller motsätter sig detta. Om undersökningen gäller en avliden eller ett prov som tidigare tagits på en avliden och den avlidne inte under sin livstid har samtyckt till en undersökning, krävs samtycke av den avlidnes rättsinnehavare.

Om avsikten är att beställa en undersökning som gäller båda föräldrarna, den ena föräldern eller någon annan nära släkting till den eventuella fadern eller den mor som har fött barnet, tillämpas på en av barnatillsyningsmannen beställd undersökning och i fråga om samtycke till den vad som föreskrivs om av domstol förordnad undersökning i 6, 7, 8 och 9 § samt 11 § 1 mom. i lagen om rättsgenetisk föräldraskapsundersökning.

13 §

Information och meddelanden till den person som är föremål för undersökningen

Innan det tas ett prov som behövs för en rättsgenetisk föräldraskapsundersökning och innan undersökningen beställs ska barnatillsyningsmannen förklara för den som är föremål för undersökningen vilka åtgärder som hänför sig till undersökningen, vad undersökningen innebär för föräldraskapsutredningen och vilka de i 12 § föreskrivna förutsättningarna för att genomföra undersökningen är.

När barnatillsyningsmannen fått det utlåtande som bygger på den rättsgenetiska föräldraskapsundersökningen ska barnatillsyningsmannen utan dröjsmål underrätta den som är föremål för undersökningen om utlåtandets innehåll.

14 §

Nedläggning av föräldraskapsutredning

Barnatillsyningsmannen får besluta att föräldraskapsutredningen läggs ned, om

- 1) det är uppenbart att det inte finns tillräckliga uppgifter att få för att fastställa föräldraskapet,
- 2) det prov som behövs på barnet för att göra en rättsgenetisk föräldraskapsundersökning inte har kunnat tas,
- 3) barnet har fötts till följd av i 1 § i lagen om assisterad befruktning avsedd assisterad befruktning av den mor som har fött barnet och som har fått behandlingen ensam samtidigt som det är utrett att spermadonatören inte har gett sitt samtycke på det sätt som avses i 16 § 2 mom. i den lagen till att kunna fastställas vara far till ett barn som föds till följd av en sådan behandling,
- 4) ingen har erkänt barnet och det finns särskild anledning att anta att det inte skulle vara förenligt med barnets bästa att utreda föräldraskapet och barnet, om det har fyllt 15 år, inte kräver att föräldraskapet utreds.

Betänkande LaUB 5/2023 rd

16 §

Tillfälle att erkänna föräldraskap samt väckande av talan

Om barnatillsyningsmannen finner att det utifrån en rättsgenetisk föräldraskapsundersökning eller någon annan utredning kan anses sannolikt att någon som är delaktig i ärendet är förälder till barnet, ska barnatillsyningsmannen ge den personen tillfälle att erkänna sitt föräldraskap.

Barnatillsyningsmannen har skyldighet att föra barnets talan för fastställande av föräldraskap om

- 1) den som är delaktig i ärendet inte erkänner sitt föräldraskap,
- 2) ingen av de förutsättningar för nedläggning av föräldraskapsutredning som avses i 14 § 1 mom. eller 2 mom. 1, 3 eller 4 punkten uppfylls, och
- 3) barnet inte har fyllt 18 år.

Bestämmelser om förande av i 2 mom. avsedd talan finns i 6 kap.

Om föräldraskapsutredningen gäller utredande av **moderskapet för** den mor som har fött barnet, ges inget tillfälle att erkänna föräldraskapet. Barnatillsyningsmannen har dock skyldighet att föra barnets talan för fastställande av moderskapet för den mor som har fött barnet, om tillräcklig utredning om moderskapet inte har fått i samband med föräldraskapsutredningen, de i 2 mom. 2 angivna förutsättningarna inte uppfylls och barnet inte har fyllt 18 år.

17 §

Sökande av ändring

Vid sökande av ändring hos förvaltningsdomstolen i ett beslut av barnatillsyningsmannen om att lägga ned eller återuppta en föräldraskapsutredning tillämpas vad som föreskrivs i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019). Rätt att anföra besvär har utöver vad som föreskrivs i den lagen den mor som har fött barnet, barnet, om det har fyllt 15 år, och den som anser sig vara barnets förälder.

Bestämmelser om väckande av talan om fastställande av faderskap och moderskap finns i 32 och 33 §. Om ett beslut om nedläggning av föräldraskapsutredningen har fattats i fråga om utredningen av faderskap eller **utredningen av moderskap för** den mor som har fött barnet, ska till det beslut om nedläggning som barnatillsyningsmannen fattat med stöd av 14 § fogas information om rätten att väcka talan om fastställande av faderskapet eller moderskapet och om tidsfristen för den.

23 §

Hörande

Om moderskapet för den mor som har fött barnet ska utredas, ska barnets vårdnadshavare eller någon annan laglig företrädare för barnet ges tillfälle att bli hörd innan protokollet över föräldraskapsutredningen upprättas.

Betänkande LaUB 5/2023 rd

Barnatillsyningsmannen kan höra också andra personer än de som avses i 1 eller 2 mom., om det behövs för att utreda saken. Hörandet kan ske muntligt eller skriftligt. Också den som enligt 21 § 2 mom. kan ta emot ett erkännande kan sköta ett hörande.

26 §

Inlämnande av handlingar till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata

Om föräldraskapsutredningen gäller utredning av **moderskapet för** den mor som har fött barnet, ska den barnatillsyningsman som har skött föräldraskapsutredningen lämna in protokollet över föräldraskapsutredningen med bilagor till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata.

27 §

Samtycke till fastställande av föräldraskap utan rättegång

Om ett barn har fötts utom äktenskapet och om faderskapsutredningen i fråga om det minderåriga barnet och den rättsgenetiska föräldraskapsundersökningen eller ett skriftligt intyg över assisterad befruktning visar att en person som avlidit är far till barnet, kan personens rättsinnehavare efter barnets födelse ge sitt samtycke till att faderskapet fastställs utan rättegång genom beslut av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata förutsatt att barnet inte har erkänts eller att talan för fastställande av faderskap inte är anhängig.

Vad som i 1 mom. föreskrivs om fastställande av faderskap tillämpas också på fastställande av moderskap, om utredningen av moderskapet till ett minderårigt barn och den rättsgenetiska föräldraskapsutredningen eller det skriftliga intyget över assisterad befruktning visar att den avlidna personen är barnets mor och talan om fastställande av moderskapet inte är anhängig.

29 §

Behörighet för Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata

Föräldraskap fastställs av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, om

1) föräldraskapet har erkänts i enlighet med 18—25 § och det inte finns anledning att misstänka att personen inte är barnets ena förälder,

2) rättsinnehavarna till en person som har avlidit har gett sitt samtycke i enlighet med 27 och 28 § till att föräldraskapet till barnet fastställs genom beslut av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, och det utifrån en föräldraskapsutredning enligt 27 § kan anses vara klarlagt att personen är barnets ena förälder,

3) moderskapet för den mor som har fött barnet har utretts i enlighet med 2 kap. och det inte finns anledning att misstänka att personen inte är mor till barnet.

Om föräldraskapsutredningen och den rättsgenetiska föräldraskapsundersökningen visar föräldraskapet och tilläggsutredning inte skäligen kan fås, kan föräldraskapet fastställas även när de handlingar som utvisar de blivande föräldrarnas identitet och familjeband är bristfälliga.

Betänkande LaUB 5/2023 rd

32 §

Rätt att väcka talan i ett ärende som gäller fastställande av faderskap samt parter

Den som anser sig vara far till ett barn har rätt att väcka talan om fastställande av faderskapet mot barnet, om

1) barnatillsyningsmannen har lagt ned faderskapsutredningen på grund av att de prov som behövs på barnet för att göra en rättsgenetisk föräldraskapsundersökning inte har kunnat tas, eller

2) Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata inte har fastställt faderskapet och det finns någon annan anledning till att faderskapet inte fastställts än att ett godkännande enligt 22 § saknas.

33 §

Rätt att väcka talan i ett ärende som gäller fastställande av moderskap samt parter

Ett barn för vilket faderskap inte har konstaterats på grundval av äktenskapet för den mor som har fött barnet och ett andra föräldraskap inte har fastställts genom beslut av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller genom domstolsbeslut, kan genom att väcka talan mot den som barnet antar är dess mor kräva att moderskap enligt 5 § 1 mom. fastställs. Om den mot vilken talan ska väckas har avlidit, ska talan väckas mot personens rättsinnehavare.

Den som anser sig vara mor till barnet i enlighet med 5 § 1 mom. har rätt att väcka talan om fastställande av moderskapet mot barnet, om inte Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata har fastställt moderskapet och det finns någon annan anledning till att moderskapet inte fastställts än att ett godkännande enligt 22 § saknas.

Ett barn för vilket moderskapet för den mor som har fött barnet inte har konstaterats eller fastställts, kan kräva att moderskapet fastställs enligt 2 § genom att väcka talan mot den person som barnet förmodar vara modern. Om den mot vilken talan ska väckas har avlidit, ska talan väckas mot personens rättsinnehavare.

Den som anser sig vara mor till barnet med stöd av 2 § har rätt att väcka talan om fastställande av moderskapet mot barnet, om inte Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata har fastställt moderskapet.

Om den vars moderskap det är fråga om avlider medan talan är anhängig, träder personens rättsinnehavare i dennes ställe.

34 §

Begränsningar i talerätten

Den som anser sig vara mor till ett barn ska väcka talan inom ett år från den dag då personen fick del av ett i 33 § 2 eller 4 mom. avsett beslut av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata.

Betänkande LaUB 5/2023 rd

36 §

Instämmande som svarande

Om barnet kräver att faderskapet fastställs, ska barnet stämma den som kan förmodas vara barnets far som svarande.

Om barnet kräver att ett moderskap enligt 5 § 1 mom. fastställs, ska barnet som svarande stämma den som kan antas vara mor till barnet enligt 5 § 1 mom. Om barnet kräver att ett moderskap enligt 2 § fastställs, ska barnet som svarande stämma den som kan antas vara mor till barnet enligt 2 §.

Om det finns flera i 1, 2 eller 3 mom. avsedda personer, kan de stämmas in såsom svarande i samma rättegång. De tänkbara föräldrarna ska stämmas in som svarande i samma rättegång, om det är uppenbart att detta krävs för att ärendet ska kunna utredas. Om talan om fastställande både av faderskap och av moderskap enligt 2 § är anhängig i fråga om samma barn, ska talan om fastställande av moderskap avgöras innan ärendet om fastställande av faderskap avgörs. Om talan om fastställande både av faderskap och av moderskap enligt 5 § 1 mom. är anhängig i fråga om samma barn, ska talan om fastställande av faderskap avgöras innan ärendet om fastställande av moderskap avgörs.

Om talan väcks mot barnet med stöd av 32 § 2 mom. eller 33 § 2 eller 4 mom., kan också de som vid sidan av käranden kan komma i fråga som förälder till barnet stämmas in som svarande.

Om det med hjälp av en rättsgenetisk föräldraskapsundersökning har klarlagts att en viss person inte kan vara barnets förälder, får personen inte utan särskilda skäl stämmas in som svarande.

40 §

Återkallande av talan och uteslutande av föräldraskap

Om talan om fastställande av föräldraskap förs mot flera svarande kan domstolen innan frågan om föräldraskapet slutligt avgörs förkasta talan mot en eller flera av svarandena, om det utifrån en rättsgenetisk föräldraskapsundersökning måste anses vara bevisat att svaranden i fråga inte kan vara barnets förälder.

42 §

Behandling av ärendet vid sökande av ändring

Om käranden eller svaranden söker ändring i en dom om föräldraskap, kan fullföljdsdomstolen behandla ärendet också till den del ärendet gäller en sådan part som ändringssökandet inte avser. Ärendet ska dock inte utan särskilda skäl tas till behandling till den del det gäller en sådan person som ändringssökandet inte avser och mot vilken ett anspråk har förkastats av den anledningen att personen utifrån en rättsgenetisk föräldraskapsundersökning inte kan vara barnets förälder.

Betänkande LaUB 5/2023 rd

43 §

Grunderna för upphävande av faderskap

Ett faderskap som har konstaterats med stöd av 3 § eller genom beslut av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata ska upphävas genom domstolsbeslut, om det med hjälp av en rättsgenetisk föräldraskapsundersökning eller annars har klarlagts att det inte finns ett i 4 § 2 eller 3 mom. avsett förhållande mellan den som har konstaterats eller fastställts vara far och barnet.

44 §

Grunderna för upphävande av moderskap

Ett moderskap som har fastställts genom beslut av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata ska upphävas genom domstolsbeslut, om det har klarlagts att det inte finns ett i 2 § eller 5 § 1 mom. avsett förhållande mellan den som har fastställts vara mor och barnet.

45 §

Upphävande av föräldraskap genom beslut av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata

Om den mor som har fött barnet och barnets andra förälder tillsammans på det sätt som avses i 6 § 3 mom. 1 punkten har begärt att barnatillsyningsmannen utreder föräldraskapet och det utifrån en rättsgenetisk föräldraskapsundersökning kan konstateras att den äkta mannen eller den som erkänt barnet inte kan vara far till barnet, kan Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata på gemensam ansökan av föräldrarna fastställa att den äkta mannen eller den som erkänt föräldraskap före barnets födelse inte är barnets far. Ärendet kan avgöras utan att barnet hörs. Ansökan till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata ska lämnas in inom ett år från barnets födelse.

Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata får inte avgöra ett i 1 eller 2 mom. avsett ärende, om den mor som har fött barnet har fått assisterad befruktning vid den tidpunkt då barnet har avlats. I beslut enligt 1 och 2 mom. av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata får ändring inte sökas genom besvär.

47 §

Parter i talan om upphävande av moderskap

Talan om upphävande av moderskap får väckas av barnet, av den mor som har fött barnet, av den vars faderskap har konstaterats på grundval av äktenskap eller av den vars faderskap eller moderskap har fastställts genom beslut av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata.

Betänkande LaUB 5/2023 rd

Talan om upphävande av moderskap får i de fall som avses i 48 § 2 och 4 mom. väckas också av den som i stället för den person som avses i 1 mom. anser sig vara barnets förälder.

48 §

Begränsningar i talerätten

En person som anser sig vara mor till ett barn i stället för den som genom beslut av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata har fastställts som den mor som har fött barnet har rätt att väcka talan om upphävande av moderskapet för den mor som har fött barnet, om

1) personen visar att det är sannolikt att beslutet om moderskap har grundat sig på felaktiga uppgifter som lämnats till myndigheten, och

2) domstolen bedömer att det är förenligt med barnets bästa att talan väcks.

50 §

Frist för väckande av talan

Om faderskapet konstaterats på grundval av äktenskap, ska den mor som har fött barnet, den som avses i 48 § 2 mom. och den vars faderskap har konstaterats på grundval av äktenskap väcka talan inom två år från barnets födelse. Om föräldraskapet har fastställts på grundval av erkännande eller på grundval av utredning av moderskapet för den mor som har fött barnet, ska den mor som har fött barnet, den person som avses i 48 § 2 eller 4 mom. och den som erkänt barnet väcka talan om upphävande av föräldraskapet inom två år från det att föräldraskapet fastställdes.

63 §

Utredande av barns åsikt

När barnets bästa för ett barn under 15 år bedöms i en situation som avses i 14 § 2 mom. 4 punkten eller 48 § 1 mom. eller 2 mom. 3 punkten eller 4 mom. 2 punkten ska barnets egna önskemål och åsikt utredas och beaktas i den mån det är möjligt med hänsyn till barnets ålder och utvecklingsnivå. Barnets åsikt ska utredas på ett finkänsligt sätt och med hänsyn till barnets utvecklingsnivå. Det ska förklaras för barnet i vilket syfte barnets åsikt utreds och hur utredandet sker.

67 §

Register över förhandserkännanden

Utöver vad som föreskrivs i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet har Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, Statens ämbetsverk på Åland och välfärdsområdet

Betänkande LaUB 5/2023 rd

rätt att trots sekretessbestämmelserna och andra begränsningar som gäller erhållande av uppgifter ur registret över förhandserkännanden få de uppgifter som är nödvändiga för skötseln av deras uppgifter i samband med utredning eller fastställande av ett barns föräldraskap.

69 §

Närmare bestämmelser

Genom förordning av statsrådet får närmare bestämmelser utfärdas om

- 1) anmälan om barnets födelse,
- 2) vilka handlingar som kan godkännas för fastställande av identiteten.

Denna lag träder i kraft den 20 . Denna lag ska tillämpas också om barnet har fötts före ikraftträdandet av denna lag.

2.

Lag

om ändring av lagen om rättsgenetisk faderskapsundersökning

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om rättsgenetisk faderskapsundersökning (378/2005) lagens rubrik samt 1 och 2 §, 4–8 §, 9 § 2 mom., 10 §, 11 § 1 mom., 12 § 2 mom., 13 och 16 §, 17 § 1 och 3 mom., 18 §, 19 § 1 mom., 20 § och 22—24 §, av dem 2 § sådan den lyder i lag 780/2022, 13 § sådan den lyder i lag 12/2015, 16 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 780/2022 och 22 § sådan den lyder i lag 744/2015, samt

fogas till lagen nya 7 a, 8 a, 10 a, 10 b, 13 a, 13 b, 20 a, 23 a och 23 b § som följer:

Lag

om rättsgenetisk föräldraskapsundersökning

Betänkande LaUB 5/2023 rd

1 §

Lagens tillämpningsområde

Denna lag tillämpas på rättsgenetiska föräldraskapsundersökningar.

Med rättsgenetisk föräldraskapsundersökning (*undersökning*) avses sådan undersökning av människans gener, annat äftligt DNA eller genprodukter som görs för fastställande eller upphävande av föräldraskap.

2 §

Initiativ till undersökning

I samband med ett mål om fastställande eller upphävande av föräldraskap som domstolen behandlar kan den förordna om undersökning, om en part kräver en undersökning eller om domstolen i övrigt anser att en sådan behövs för att saken ska kunna utredas. Barnatillsyningsmannen kan beställa en undersökning, om förutsättningarna enligt 12 § i föräldraskapslagen (775/2022) är uppfyllda.

4 §

Undersökning som gäller parter

Domstolen kan bestämma att en undersökning ska gälla barnet, den mor som har fött barnet eller någon annan som är part i målet. I ett mål som gäller upphävande av föräldraskap kan domstolen också bestämma att en undersökning ska göras beträffande någon annan person, om det utifrån de omständigheter som kommit fram i målet finns skäl att anta att denne är förälder till barnet.

5 §

Undersökning som gäller försvunna eller avlidna personer

Om kännedom inte fås om var en i 4 § avsedd person som ska undersökas befinner sig, kan domstolen bestämma att undersökningen ska göras med hjälp av ett existerande vävnadsprov som tidigare har tagits av personen eller att man i undersökningen använder uppgifter om personen från en tidigare undersökning. Bestämmelser om användning av tidigare undersökningsresultat finns i 10 a § och bestämmelser om tidigare tagna vävnadsprov i 10 b §.

Om den som ska undersökas har avlidit, kan domstolen bestämma att undersökningen ska göras med hjälp av ett vävnadsprov som tagits eller ska tas av den avlidne. Om den avlidne är försvunnen eller inte har kunnat identifieras tillförlitligt eller om den avlidne har begravts eller kremerats, kan domstolen utfärda ett sådant förordnande som avses i 1 mom. Bestämmelser om undersökning av en begravd avliden finns i 8 a §.

En undersökning som gäller en försvunnen eller avliden person får dock inte utan särskilda skäl förordnas att göras i fråga om en person vars föräldraskap det inte är fråga om förrän det har visat

Betänkande LaUB 5/2023 rd

sig att man genom att undersöka barnet och den förmodade föräldern inte får tillräcklig utredning för att frågan om föräldraskapet ska kunna avgöras.

6 §

Undersökning som gäller barnets förmodade mor- och farföräldrar

Domstolen kan bestämma att en undersökning ska göras beträffande den förmodade förälderns båda föräldrar, om de samtycker till det och om den förmodade föräldern har försvunnit eller avlidit och en undersökning inte kan göras på det sätt som sägs i 5 § 1 eller 2 mom.

7 §

Undersökning som gäller andra nära släktingar till den förmodade föräldern

Om det inte kan förordnas att en undersökning ska göras på det sätt som anges i 4–6 §, kan domstolen bestämma att undersökningen ska gälla den ena av den förmodade förälderns föräldrar eller någon annan av den förmodade förälderns nära släktingar med dennes samtycke.

7 a §

Undersökning som gäller försvunna eller döda mor- eller farföräldrar eller nära släktingar

Om den som ska undersökas och som avses i 6 eller 7 § har försvunnit eller avlidit, tillämpas 5 § 1 och 2 mom., om inte den som ska undersökas före sitt försvinnande eller sin död har förbjudit att en undersökning görs.

8 §

Undersökning som gäller nära släktingar till en annan förälder än den förmodade föräldern

Vad som i 6, 7 och 7 a § föreskrivs om undersökning som gäller nära släktingar till den förmodade föräldern tillämpas på nära släktingar till en annan förälder än den förmodade föräldern, om det genom att undersöka barnet och den förmodade föräldern eller dennes nära släktingar inte är möjligt att få tillräcklig utredning för avgörandet av frågan om föräldraskapet.

8 a §

Undersökning som gäller begravda avlidna

Domstolen kan utfärda ett förordnande om gravöppning och ett förordnande om tagande av vävnadsprov i fråga om en begravd avliden, om

1) ett tidigare taget vävnadsprov av den avlidne inte finns att tillgå och det inte finns uppgifter om den avlidne i en tidigare undersökning, och

Betänkande LaUB 5/2023 rd

2) undersökningen inte kan genomföras med hjälp av en levande person eller om det genom dessa undersökningar inte kan fås tillräcklig utredning för att frågan om föräldraskapet ska kunna avgöras.

Ett förordnande om gravöppning riktas till den på vars begravningsplats den avlidne i fråga har begravts. Ett förordnande om att ta vävnadsprov riktas till den verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården inom vars område begravningsplatsen finns.

9 §

Att ge och återta samtycke

Den som ska undersökas eller, i sådana fall som avses i 1 mom., dennes intressebevakare eller någon annan laglig företrädare kan återta sitt samtycke tills resultatet av undersökningen sänts till den barnatillsyningsman som beställt undersökningen eller till den domstol som förordnat om den. Undersökningsmyndigheten ska utan dröjsmål underrättas om att samtycket återkallats.

10 §

Hörande

Innan domstolen utfärdar ett förordnande om undersökning enligt 4 eller 6–8 § ska den ge parterna i ett mål som gäller fastställande eller upphävande av föräldraskap och den som ska undersökas tillfälle att bli hörda.

Om undersökningen görs från ett vävnadsprov med stöd av 5 §, från en begravd avliden med stöd av 8 a § eller med hjälp av tidigare undersökningsresultat avseende en försvunnen eller avliden person med stöd av 10 a § 2 mom., ska domstolen, innan den förordnar om en undersökning, utöver de övriga parterna ge den äkta maken eller den efterlevande maken samt arvingarna till den person som provet tagits av eller avses bli taget av tillfälle att bli hörda. Om en intressebevakare förordnats för en försvunnen person ska även intressebevakaren ges tillfälle att bli hörd.

Om undersökningen görs med stöd av 8 a § i fråga om en avliden som begravts, ska domstolen innan den förordnar om undersökning ge även innehavaren av gravrätten till graven i fråga och huvudmannen för den begravningsplats inom vars område gravplatsen i fråga finns tillfälle att bli hörda.

10 a §

Tidigare undersökningsresultat

Om den som ska undersökas och som avses i 4–7, 7 a eller 8 § har försvunnit eller avlidit, ska domstolen innan en undersökning förordnas göra en förfrågan hos undersökningsmyndigheten om det tidigare har gjorts en undersökning av den som ska undersökas eller om en sådan undersökning pågår. Domstolen har trots sekretessbestämmelserna rätt att få uppgift om detta. Rätt att trots sekretessbestämmelserna få uppgift om att en undersökning har gjorts har också den som enligt föräldraskapslagen får föra talan om fastställande eller upphävande av föräldraskap.

Betänkande LaUB 5/2023 rd

Om en undersökning har gjorts den 1 januari 2013 eller senare, får barnatillsyningsmannen beställa uppgifter om den som ska undersökas från den tidigare undersökningen för att användas vid undersökning eller domstolen förordna att sådana uppgifter ska användas. Om den tidigare undersökningen har gjorts med samtycke av den som ska undersökas får uppgifter från den tidigare undersökningen användas, om den som ska undersökas ger ett nytt samtycke till det.

Domstolen ska förordna att en undersökning ska göras på nytt, om den som ska undersökas och som avses i 4 § inte ger sitt samtycke till att uppgifter som fåtts vid en tidigare undersökning används eller om undersökningen har gjorts före den 1 januari 2013. Om den som ska undersökas och som avses i 4 § har försvunnit eller avlidit, kan domstolen bestämma att uppgifter som fåtts vid en tidigare undersökning ska användas vid undersökningen trots att den tidigare undersökningen har gjorts med den undersöktes samtycke eller att den undersökningen har gjorts före den 1 januari 2013.

10 b §

Tidigare tagna vävnadsprov

Om den som ska undersökas och som avses i 4—7, 7 a eller 8 § har försvunnit eller avlidit, får av en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvård eller rättsmedicin trots sekretessbestämmelserna begäras uppgift om huruvida verksamhetsenheten har ett tidigare taget vävnadsprov utifrån vilket undersökningen kan göras. Den som framställt begäran ska i samband med begäran visa att undersökningen av provet kan behövas för fastställande eller upphävande av föräldraskap. Rätt att framställa begäran har domstolen och den som enligt föräldraskapslagen har rätt att föra talan om fastställande eller upphävande av föräldraskap.

11 §

Förordnande om undersökning

Innan domstolen förordnar att en undersökning enligt 6, 7, 7 a, 8 eller 8 a § ska göras ska den kontakta undersökningsmyndigheten och av undersökningsmyndigheten begära ett skriftligt utlåtande om huruvida en undersökning främjar utredningen av ärendet och om det i samband med undersökningen kan komma fram omständigheter som gäller den undersöktes egen eller den undersöktes barns härkomst. Utlåtandet ska delges den som ska undersökas eller i sådana fall som avses i 9 § 1 mom. dennes intressebevakare eller lagliga företrädare.

12 §

Underlåtenhet att iaktta ett förordnande om undersökning

Om det är sannolikt att den som ska undersökas eller dennes lagliga företrädare trots ett vite inte kommer att iaktta det förordnande som avses i 11 § 2 mom., kan domstolen i stället för att förelägga vite bestämma att den som ska undersökas ska hämtas till provtagningen och att provet får tas mot hans eller hennes eller den lagliga företrädarens vilja. Innan ett förordnande om handräck-

Betänkande LaUB 5/2023 rd

ning utfärdas ska domstolen göra en i 10 a § 1 mom. avsedd förfrågan till undersökningsmyndigheten om huruvida det tidigare har gjorts en undersökning i fråga om den som ska undersökas. Om en tidigare undersökning har gjorts, tillämpas på den som ska undersökas och som underlåtit att iaktta förordnandet om undersökning vad som i den paragrafen föreskrivs om den som ska undersökas och som är försvunnen.

— — — — —

13 §

Provtagning

För undersökningen tas det på levande personer ett cellprov från munnens slemhinna, om det inte finns särskilda skäl att ta ett blodprov. Provet på avlidna, som inte har begravts, tas från en sådan vävnad som finns att tillgå. På avlidna som har begravts tas ett benprov.

Blodprov tas vid en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården av en legitimerad yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården som har fått behövlig utbildning för att ta blodprov. Benprov tas av en sådan legitimerad yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården som har den kompetens som behövs.

Andra prov som domstolen bestämmer än benprov tas vid en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården. Cellprov från munnens slemhinna kan även tas under uppsikt av barnatillsyningsmannen eller en sådan person som tjänstgör vid en finsk beskickning och som avses i 21 § 2 mom. i föräldraskapslagen.

13 a §

Styrkande av identiteten

Innan provet tas ska den som ska undersökas för provtagaren eller den som övervakar provtagningen styrka sin identitet med identitetshandlingar eller på något annat jämförbart tillförlitligt sätt. Om en undersökning görs i en sådan situation som avses i 29 § 2 mom. i föräldraskapslagen (775/2022) därför att de handlingar som utvisar de blivande föräldrarnas identitet och familjeband är bristfälliga, kan provet tas även om identiteten hos den som ska undersökas inte har kunnat fastställas på ett tillförlitligt sätt.

13 b §

Sändande av prov och provtagningshandlingar

Om det prov som behövs för en undersökning inte tas under barnatillsyningsmannens uppsikt, ska den provtagningshandling som upprättats för detta syfte lämnas till den yrkesutbildade person inom hälso- och sjukvården som tar provet eller till den person som tjänstgör vid beskickningen och som övervakar provtagningen.

Provtagaren eller den barnatillsyningsman som övervakar provtagningen eller den person som tjänstgör vid beskickningen ska se till att provtagningshandlingen blir ifylld. Han eller hon ska se till att provet tas i enlighet med den i 3 § avsedda undersökningsmyndighetens anvisningar och att

Betänkande LaUB 5/2023 rd

provgivarens personuppgifter antecknas på provröret. Provet ska tillsammans med provtagningshandlingen sändas till undersökningsmyndigheten i enlighet med myndighetens anvisningar.

Om undersökningen görs med hjälp av vävnadsprov som avses i 5 eller 7 a §, ska provtagningshandlingen sändas till den som har hand om provet. Provtagaren, den som övervakar provtagningen eller en företrädare för den som har hand om provet ska se till att provtagningshandlingen blir ifylld. Provet ska tillsammans med provtagningshandlingen sändas till undersökningsmyndigheten i enlighet med myndighetens anvisningar. Dessutom ska det ges information om varifrån provet sänds och vart det ska återsändas när undersökningen har gjorts.

16 §

Provtagning för en framtida undersökning

En legitimerad yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården som har fått behövlig utbildning får på begäran utan samtycke av den efterlevande maken och arvingarna ta ett prov av en i 5 eller 7 a § avsedd avliden person för en eventuell undersökning, om den som framställer begäran visar att provtagning kan behövas för fastställande eller upphävande av föräldraskap. Rätt att framställa begäran har den som enligt föräldraskapslagen har rätt att föra talan om fastställande eller upphävande av föräldraskap.

Ett prov som avses i 1 mom. får förstöras när två år har gått från det att provet togs, om inte det sjukhus, den verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården, den undersökningsanstalt eller den yrkesutbildade person inom hälso- och sjukvården som har hand om provet har underrättats om att ett mål som gäller fastställande eller upphävande av föräldraskap har inletts vid en domstol. Ett prov som har tagits på detta sätt får inte undersökas utan samtycke av den avlidnes efterlevande make och arvingarna eller utan förordnande av domstol.

17 §

Förbud mot att förstöra prov

Domstolen kan vid vite förbjuda ett sjukhus, en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården, en undersökningsanstalt eller en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården att förstöra andra prov än de som tagits med stöd av denna lag av en person som avses i 5—7, 7 a, 8, 8 a eller 16 §. Ett sådant förbud kan meddelas på ansökan, om sökanden visar att provet kan behövas för bevisningen i ett sådant mål angående fastställande eller upphävande av föräldraskap där sökanden är part eller som sökanden har för avsikt att inleda. Ansökan ska omedelbart delges den som förbudet avses gälla. Därefter gäller förbudet temporärt tills domstolen har avgjort ansökningsärendet. Det förbud som domstolen meddelat gäller tills frågan om fastställande eller upphävande av föräldraskap har avgjorts genom en lagakraftvunnen dom.

Har någon rättegång om fastställande eller upphävande av föräldraskap inte inletts, tillämpas på anhängiggörande och behandling av ärenden som gäller förbud enligt denna paragraf 8 kap. i rättegångsbalken. Ansökan behandlas vid den domstol som skulle vara behörig att behandla den talan om fastställande eller upphävande av föräldraskap som ansökan gäller.

Betänkande LaUB 5/2023 rd

18 §

Tillämpning av vissa bestämmelser i rättegångsbalken

Om domstolen har bestämt att någon som ska undersökas ska hämtas till provtagning, tillämpas 12 kap. 32 § i rättegångsbalken på betalning och ersättning för kostnaderna för hämtningen.

Besvär över avgöranden som tingsrätten meddelat med stöd av denna lag under en rättegång får anföras separat. Bestämmelser om sökande av ändring finns i 25 kap. i rättegångsbalken. Besvaren ska behandlas skyndsamt. En grav får öppnas först när beslutet om gravöppning och provtagning har vunnit laga kraft.

19 §

Förskottsbetalning av kostnader för resor och uppehålle

Om domstolen har bestämt om provtagning av någon annan än den som är part i ett ärende som gäller fastställande eller upphävande av föräldraskap, har personen rätt att på begäran få ersättning av statsmedel för de kostnader för resor och uppehålle som är nödvändiga för provtagningen. Domstolen kan förordna att ersättningen ska betalas i förskott om den som ska undersökas begär detta.

20 §

Betalning av kostnader

Av statsmedel betalas ersättning

- 1) för provtagning enligt 13 och 14 § samt för givande av intyg enligt 11 § 3 mom.,
- 2) för undersökning som förordnats av domstolen eller som beställts av barnatillsyningsmannen samt för utlåtande därom,
- 3) för givande av utlåtande enligt 11 § 1 mom.,
- 4) för gravöppning för provtagning enligt 8 a § och återställning av graven.

20 a §

Rätt till ersättning

Ersättning till en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården eller en sakkunnig som är anställd hos någon annan betalas till den som personen i fråga är anställd hos. I fråga om rätten för den som är anställd hos någon annan att själv få ersättning gäller vad som särskilt föreskrivs, bestäms eller avtalas.

I andra fall än de som avses i 1 mom. betalas ersättningen till den yrkesutbildade person inom hälso- och sjukvården eller den sakkunniga som vidtagit åtgärden, gjort undersökningen, utfärdat intyget eller lämnat utlåtandet.

Betänkande LaUB 5/2023 rd

22 §

Ersättning för ekonomisk förlust

Om domstolen har bestämt att en undersökning ska gälla en sådan förmodad förälder eller en sådan nära släkting till den förmodade föräldern som inte är part i rättegången, ska i fråga om ersättning till den undersökte för ekonomisk förlust tillämpas vad som i 17 kap. 65 § i rättegångsbalken föreskrivs om ersättning till vittnen.

23 §

Innehållet i ett utlåtande om en undersökning

I ett utlåtande om en undersökning ska det anges

- 1) vem som har lämnat utlåtandet,
- 2) den barnatillsyningsman som har beställt undersökningen eller den domstol som har förordnat om undersökning,
- 3) provtagaren, den som övervakat provtagningen eller den som har haft provet i sin besittning och sänt det,
- 4) av vilka personer proven har tagits och var och när provtagningen har skett,
- 5) hur identiteten hos den undersökta har fastställts,
- 6) vilket slags prov det är fråga om,
- 7) vilket föräldraskapsförhållande undersökningen gäller,
- 8) undersökningsmetoden och vad som eventuellt kan påverka bedömningen av metoden,
- 9) undersökningsresultat som är av relevans med tanke på ärfthetslagarna,
- 10) vilka slutsatser som utifrån ärfthetslagarna har dragits av de relevanta undersökningsresultaten,
- 11) om föräldraskap inte har uteslutits, en statistisk bedömning av undersökningsresultaten, särskilt föräldraskapsindexet och undersökningsresultatens beviskraft.

23 a §

Utlåtande om undersökning av andra nära släktingar

Utöver vad som föreskrivs i 11 § 1 mom. ska det utlåtande som avses där innehålla uppgift om

- 1) vem som har lämnat utlåtandet,
- 2) den barnatillsyningsman eller den domstol som har begärt utlåtandet,
- 3) vilket föräldraskapsförhållande undersökningen gäller,
- 4) vilka som föreslås bli undersökta.

Betänkande LaUB 5/2023 rd

23 b §

Sändande och delgivning av utlåtande

När ett i 23 och 23 a § avsett utlåtande har blivit klart ska det utan dröjsmål sändas till den som har förordnat om eller beställt undersökningen. Den som har begärt ett i 23 a § avsett utlåtande ska se till att utlåtandet delges den som ska undersökas eller personens företrädare.

24 §

Närmare bestämmelser

Genom förordning av statsrådet får närmare bestämmelser utfärdas om

- 1) den ersättning som betalas för provtagning, utfärdande av intyg till den som undersökts och sändande av prov,
- 2) den ersättning som betalas för utförande av undersökningar, för utlåtanden med anledning av undersökningar och för sändande av sådana utlåtanden samt för utfärdande och sändande av utlåtanden som avses i 11 § 1 mom.,
- 3) den ersättning som betalas för gravöppning för provtagning enligt 8 a § och återställning av graven,
- 4) förfarandet vid fakturering av ersättningar som avses i 1—3 punkten samt om vilka uppgifter räkningarna ska innehålla,
- 5) vilka handlingar som kan godkännas för fastställande av identiteten.

Bestämmelser om vilka handlingar som vid undersökningar ska lämnas på för ändamålet fastställda blanketter utfärdas genom förordning av justitieministeriet. Institutet för hälsa och välfärd fastställer blankettformulären.

Denna lag träder i kraft den 20 .

3.

Lag

om ändring av 12 § i lagen om verkställighet av beslut beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om verkställighet av beslut beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt (619/1996) 12 § 3 mom., sådant det lyder i lag 627/2022, som följer:

12 §

Annan utredning

Domstolen kan också bestämma att barnet ska undersökas av en läkare eller någon annan sakkunnig som har anvisats av välfärdsområdet. I fråga om vite som ska föreläggas utöver ett förordnande om undersökning och påföljderna av underlåtenhet att iaktta ett förordnande om undersökning tillämpas bestämmelserna om vite i 11 § 2 mom. i lagen om rättsgenetisk föräldraskapsundersökning (378/2005) och bestämmelserna om underlåtenhet att iaktta ett förordnande om undersökning vid rättsgenetiska föräldraskapsundersökningar i 12 § i den lagen.

Denna lag träder i kraft den 20 .

4.

Lag

om ändring av 3 § i lagen om könsfastställelse

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om könsfastställelse (295/2023) 3 § 3 mom. som följer:

Betänkande LaUB 5/2023 rd

3 §

Rättsverkningar av fastställande av kön

Trots det som föreskrivs i 1 mom. anses vid tillämpningen av lagen om assisterad befruktning (1237/2006) en persons kön vara det kön som fastställts vid personens födelse.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors 29.11.2023

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Juho Eerola saf
vice ordförande Eva Biaudet sv
medlem Elisa Gebhard sd
medlem Mari Kaunistola saml
medlem Marko Kilpi saml
medlem Minja Koskela vänst
medlem Rami Lehtinen saf
medlem Timo Mehtälä cent
medlem Susanne Päivärinta saml
medlem Markku Siponen cent
medlem Joakim Vigelius saf
medlem Juha Viitala sd.

Sekreterare var

utskottsråd Marja Tuokila.